Київський державний університет культури і мистецтв

Нілова Ірина Дмитрівна

УДК 002.2+37.03](043.3)

Художні компоненти структури навчальної книги як засіб розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

Спеціальність

07.00.08 - книгознавство, бібліотекознавство та бібліографознавство

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Київ - 1997

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському державному університеті культури і мистецтв, Міністерства культури і мистецтв України.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент
Горбаченко Тетяна Григорівна,
кафедра документознавства, професор

Офіційні опоненти :

Доктор психологічних наук, професор
Чепелєва Наталія Василівна, заступник
директора інституту психології Академії
педагогічних наук України

Кандидат педагогічних наук, доцент
Плахотнік Ольга Василівна,
доцент кафедри педагогіки
Національного університету імені Тараса Шевченка

Провідна установа
Національний педагогічний університет
ім. М.Драгоманова, кафедра педагогіки,
Міністерства освіти України. м.Київ

Актуальність дослідження. В умовах перебудови в усіх сферах суспільного життя зростають вимоги до якості загальної освіти. Україні потрібні освічені, духовно багаті громадяни, які можуть нестандартно мислити, поглиблювати і розширювати свої знання, постійно підвищувати професійну майстерність, приймати самостійні, обгрунтовані рішення.

На розвиток інтелекту дитини впливає багато факторів, одним з провідних є навчання, що базується на передачі і засвоєнні семантичної інформації, закріпленої в різних типах документних повідомлень. Від вирішення проблеми розвитку здібностей дитини, підвищення рівня її загальної, а в подальшому і технологічної культури залежать темпи духовного, соціального і науково-технічного прогресу нашої держави.

Стрижнем інтелектуального розвитку людини є здатність до самоосвіти, безперервна потреба в поповненні та оновленні знань. В цьому велику роль відіграє читання, що базується на інтенсивних потоках документної інформації різної семантики, які є складовою інформаційних ресурсів країни.

Пошук шляхів підвищення ефективності навчання і виховання дослідники пов'язують з формуванням пізнавальних інтересів учнів, оскільки пізнавальний інтерес є провідним мотивом навчальної діяльності, активізує її та сприяє формуванню потреби в самостійному засвоєнні знань. Для цього потрібно забезпечити базу інформативності навчання, яка б формувала постійний, стійкий інтерес до отримання знань, свідоме розуміння

значимості розширення тезаурусу особистості. Тому документне забезпечення формування у дітей інтересу до читання ми розглядаємо як один з найважливіших інтересів школярів молодшого шкільного віку.

В загальноосвітній школі накопичений значний досвід керівництва пізнавальною діяльністю учнів. Цій проблемі присвячені роботи С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, М.О.Данилова, І.Я.Лернера, Л.О.Лиферова, І.Т. Огородникова, П.І.Підкасистого, М.М. Скаткіна, Г.І.Щукіної та інших.

Складна і багатогранна проблема мотивації інтереса привернула увагу таких дослідників як Б.Г.Ананьєва, Л.І.Божович, М.Ф.Добриніна, В.С. Ільїна, А.К. Макарової, В.С. Мерліна, Н.Г.Морозової, С.Л.Рубінштейна, Н.В.Чепелєвої.

До дослідження питань формування пізнавального інтересу учнів зверталися автори низки дисертаційних робіт, а саме: Т.П.Інасарідзе, О.О.Розенвальд, Т.О.Камишнікова, І.Я.Ланіна; вивчення читацьких інтересів дітей - Т.П.Ткачук, М.М.Наумчук, Г.І.Гінзбург, М.Б. Шеломенцева,Р.І.Пшенічнікова, Г.С.Солодкова, О.Б.Плахотнік.

Згадані дослідники детально розглядали форми та методи формування інформаційних інтересів і потреб на основі використання різних типів інформаційних повідомлень для різних типологічних груп читачів-дітей. З погляду на теорію управління в даному випадку базовим розглядався суб'єкт навчання і виховання (учень-читач) та використання ним інформації з певною метою.

Об'єкт інтересу - поліграфічне видання фігурувало як один з елементів системи формування інтересів. В означених роботах не розглядалася композиційна побудова поліграфічного видання, вплив поліграфічного оформлення, семантики повідомлення на посилення емоційного сприйняття інформації, призначеної для дітей молодшого шкільного віку.

Як свідчить практика інформаційного обслуговування дітей, основною підсистемою структурної одиниці "бібліотека" навчально-виховного комплексу "школа" є документна колекція різних типів інформаціних повідомлень, в основі якої лежить логіка формування і розвитку інтелекта особистості.

Семантична і технологічна якість зафіксованого інформаційного повідомлення є тією базою, де розвивається система методик навчання і виховання в початковій школі; означена якість викликає підсвідомий інтерес до навколишньої дійсності, який поступово трансформується в читацький інтерес.

Вивчення дисертантом документних колекцій шкільних бібліотек в різних містах України показує, що найбільшу їх частину складають підручники, незначна кількість науково-художніх і довідкових видань доповнюють фонд підручників. Технологія виготовлення більшості навчальних, науково-художніх і довідкових видань не сприяє розвиткові пізнавального інтересу школярів, особливо молодшого шкільного віку, коли ще недостатньо розвинена техніка читання і відсутній життєвий досвід.

Недостатнє вивчення проблеми в теоретичному плані, суттєві недоліки в практиці поліграфічного виробництва, неувага держави до фінансового забезпечення наповнення інформаційних потоків, спрямованих на формування пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку, створюють труднощі в інтелектуальному розвитку школярів, є перепоною для читачів початкової школи у формуванні навичок самоосвіти, інтенсифікації їх пізнавальної діяльності.

Таким чином, існує протиріччя між постійно зростаючими пізнавальними інтересами дітей молодшого шкільного віку до різних сфер функціонування суспільства, науки, виробництва і розвитком та наповненням інформаційних потреб означеної категорії споживачів інформаційних документних потоків, які повинні задовольняти інформаційні потреби означеної категорії споживачів інформації.

Актуальність проблеми, недостататня розробка її наукових основ, незадовільне вирішення її в практичному аспекті й визначили вибір теми нашого дослідження: "Художні компоненти структури навчальної книги як засіб розвитку пізнавального інтересу молодших школярів".

Об`єкт дослідження - документний потік навчальних видань для дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження - композиційно-структурна побудова навчальної книги як засіб впливу на розвиток пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обгрунтуванні зв`язку між гуманістичним спрямуванням інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку та особливостями композиційно-структурної побудови навчальних видань для цієї вікової групи.

В своєму дослідженні ми виходили з такої гіпотези: гуманізація інтелектуального розвитку дітей молодшого шкільного віку неможлива без створення якісної документної бази, головним компонентом якої є навчальна книга, створена у відповідності з психолого-педагогічними особливостями сприйняття текстової та іконічної інформації, побудованої згідно освітньо-логічної схеми накопичення і поглиблення знань.

Для досягнення поставленої мети потрібно було вирішити такі **завдання:**

- проаналізувати особливості пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку і вплив навчальних видань на його формування;

-з`ясувати місце навчальної книги в процесі інтелектуального розвитку дитини;

- визначити особливості архітектоніки навчальної книги для молодших школярів.

Методологічна і теоретична основа та джерельна база дослідження. В роботі над дисертацією автор спирався на методологічні положення теорії всебічного розвитку особистості, теорії інформаційних потреб. Враховані основні положення Зако-

ну України "Про освіту", концепції інформатизації сучасного суспільства.

У дослідженні застосовуються такі методи : теоретичний аналіз літературних джерел; вивчення програмно-методичної документації початкової школи, нормативних документів та матеріалів; аналіз документних інформаційних потоків на наповнення різними типами інформації, що впливає на розвиток інтелекту дітей початкової школи, спостереження за використанням школярами молодшого шкільного віку в процесі навчальної та позанавчальної діяльності різних видів видань.

В своїй праці дисертант використовував загальнометодологічний потенціал досліджень вчених психологів і педагогів Л.С. Рубінштейна, Б.М.Теплова, О.М.Леонтьєва, Л.І.Божович, Г.І.Щукіної, П.М.Якобсона, Т.В.Рубцової, О.І.Нікіфоровсї, А.Г.Ковальова, Д.І.Узнадзе та інших; фахівців в галузі інформації С.Д Коготкова., Є.О Євтюхіної., О.Г. Здравомислова, В.З. Когана, В.А. Уханова, Б.Г. Умнова, Ю.В. Шарова, А.В. Антонова, М.В. Арапова.

Розглядаючи питання, що стосуються формування всебічно розвиненої особистості та особливої ролі друкованої інформації в даному процесі, ми виходили з положень і висновків, які розроблені В.О.Сухомлинським.

Здійснюючи дослідження, ми дотримувалися концепції Г.І.Щукіної, яка розглядала пізнавальний інтерес як вибіркову на-

правленість учнів, що спрямована в область пізнання, до його предметного змісту і до процесу оволодіння знаннями.

Збір інформації по темі дисертації здійснювався протягом 1975-1996 рр. і був пов'язаний з проблемами формування документних фондів дитячих і шкільних бібліотек, інтенсивністю їх використання різними типологічними групами читачів-школярів. Неадекватність відношення до одного й того ж видання з боку вчителів, бібліотекарів і дітей шкільного віку, викликала необхідність у пошуку причин не зацікавленості школярів у використанні потрібної їм, розрахованої на них друкованої інформації, яка є складовою пізнавальної діяльності - бази інтелектуального розвитку особистості.

У дослідженні вивчається інтенсивність використання створених документних масивів бібліотек шкіл м. Києва, Житомира, Полтави, Харкова, Маріуполя, Стрия, Ужгорода,Сімферополя, Броварів; проводилися бесіди з учнями молодших класів як у шкільних так і дитячих бібліотеках означених міст; аналізувалися документні потоки видавництв, що спеціалізувалися на випуску видань для дітей, порівнювалася структурна побудова видань вітчизняного і зарубіжного друку.

Весь хід дослідження можна умовно розподілити на такі етапи:

Перший етап, констатуюче-діагностуючий - вивчалась інтенсивність використання документних масивів шкільних і дитячих бібліотек на допомогу опануванню учнями шкільних про-

грам; мотиви активності дітей при виборі й використанні різних типів інформації; глибина засвоєння використаної інформації і причин "антипатії" до тих або інших видань. Ці матеріали застосовувалися як ілюстрації при читанні вузівського курсу "Бібліотечне фондознавство" у викладі методики комплектування бібліотечних фондів для дітей в розділі "Теорія відбору" на бібліотечному факультеті Київського державного інституту культури.

Другий етап, пошуковий - вивчався стан проблеми психолого-педагогічних особливостей сприйняття документованої інформації різними типологічними групами дітей; найбільш глибоко вивчалися особливості пізнавального інтересу дітей молодшого шкільного віку, оскільки дослідник впевнений, що означена категорія школярів є базовою в процесі розробки логіки застосування методик навчання і виховання, а означений період розвитку інтелекту - визначальним для подальшого процесу опанування системою знань, розвитку пізнавального інтересу особистості як базової складової інформаційної потреби.

Третій етап, теоретико-узагальнюючий - проводилося узагальнення теоретичних і практичних досліджень, визначалися особливості структурної побудови навчальної книги для школярів молодшого шкільного віку, які впливають на пізнавальну діяльність і розвиток інтелекту особистості означеної типологічної групи.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній педагогіці дослідженням, в якому комплексно розглядається художні компоненти структури навчальної книги як засіб розвитку пізнавального інтересу молодших школярів.

На основі матеріалів дисертації автор сформулював ряд положень, які визначаються науковою новизною:

1. Інтелектуальний розвиток дітей молодшого шкільного віку залежить від задоволення інформаційних потреб, які базуються на психолого-педагогічних особливостях сприйняття документованої інформації різної семантики.

2. Гуманістичне спрямування інтелектуального розвитку дітей залежить від особливостей структурної побудови друкованого повідомлення, розрахованого на молодших школярів. Воно тим інтенсивніше, чим більш наповненими і різноманітними у видовому аспекті є документні потоки, розраховані на школярів початкової школи.

3. Особливості художньої архітектоніки навчальної книги для дітей молодшого шкільного віку базуються на врахуванні психологічних особливостей сприйняття пізнавальної інформації означеною типологічною групою дітей і функцій навчальної книги.

Практичне значення дисертації полягає в розробці художніх особливостей композиційно структурної побудови нав-

чальної книги для дітей молодшого шкільного віку, як засобу підвищення впливу на розвиток їх пізнавального інтересу.

Висновки і матеріали публікацій з теми дисертаційного дослідження роботи можуть бути використані при розробці й читанні у вузах культури нормативних дисциплін "Бібліотечне фондознавство" (за спеціальністю 7.02 01 02 "Бібліотекознавство і бібліографія"), "Документознавство" (за спеціальністю 7.02 0.1 05 "Документознавство та інформаційна діяльність").

Апробація роботи. Основні положення дисертації викладені в публікаціях автора, а також висвітлювалися у виступах на республіканських конференціях : "Актуальні питання діяльності закладів культури і мистецтва" /Київ, 1981/, "Формуваня гармонійно розвиненої особистості закладами культури і мистецтва" /Одеса, 1983/, III Республіканській науково-практичній конференції "Проблеми бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства" /Кишинів, 1990/, Республіканській науковій конференції "Перспективи розвитку бібліотечної мережі в Україні" /Київ, 1990/, науково-теоретичній конференції "Хмельницькому 500" /Хмельницький, 1991/; республіканській науковій конференції "Перспектива розвитку бібліотечної справи в Україні" /Київ, 1992/; Всеукраїнській науковій конференції "Бібліотека і бібліотечна професія в умовах інформатизації суспільства" /Київ, 1993/; на щорічних звітних конференціях професорсько-викладацького складу Київського Державного інституту культури (1975-1995 роки

Впровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджувалися не лише у формі наукових публікацій дисертанта, а й у навчальному процесі на факультеті бібліотечно-інформаційних систем Київського державного інституту культури у читанні нормативної дисципліни "Бібліотечне фондознавство", "Спеціальне фондознавство", "Документознавство".

На захист виносяться такі положення:

- пізнавальний інтерес молодших школярів обумовлюється певними особливостями, однією з яких є зв'язок з відчуттям, що можна визначити як своєрідно забарвлену потребу, яка пройшла стадію мотивації й надає пізнавальній діяльності дитини захоплюючий характер;

- посилення впливу навчальної книги на формування пізнавального інтересу молодших школярів залежить від досягнення відповідності між інформаційними потребами дітей і композиційно-структурною побудовою інформаційного повідомлення у вигляді навчальної книги;

- основним виразником структурно-гармонійної цілісності навчальної книги є художня композиція, що розглядається як система формально-пластичних зв'язків і закономірностей.

Всі закономірності побудови композиції навчальної книги повинні підпорядковуватися основному закону - закону гармонійної єдності змісту і форми.

Мета та завдання дослідження, його методологія та методика, набутий у ході роботи теоретичний та мпіричний матеріал зумовили структуру дисертації, яка складається з вступу, двох розділів, висновків в загальному обсязі 174 с. друкованого тексту, списку використаної літератури (225 джерел), додатків у вигляді 33 анотованих аналітичних оглядів навчальних видань для молодшого шкільного віку, які використовуються в навчальному процесі шкіл України.

У **вступі** обгрунтований вибір теми дослідження, розкрита її актуальність, визначені об`єкт, предмет, мета та завдання дослідження, його наукова новизна, теоретичне і практичне значення, положення, що виносяться на захист.

У **першому розділі** "Пізнавальний інтерес як педагогічна проблема", що складається з двох параграфів, розглядаються теоретичні основи та становлення понять "інтерес", "пізнавальний інтерес", "читацький інтерес", визначається роль пізнавального інтересу в інтелектуальному розвитку дітей молодшого шкільного віку, окреслюється розвиток теоретичних досліджень пізнавального інтересу; визначаються особливості формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Вивчення проблеми інтересу дозволило розглянути взаємозв`язок емоційної, вольової та інтелектуальної його сторін, що є теоретичною основою нових методик навчання в практичній педагогічній діяльності. Інтерес, який включений до процесу мо-

тивації, розглядається як спрямованість суб'єкта на задоволення певних потреб.

Основою потреби, що спонукає інтелектуальний розвиток дитини молодшого шкільного віку і розвивається разом з нею, є потреба у враженнях, яка розвивається у пізнавальну потребу.

Пізнавальний інтерес лежить в основі будь-якого інтересу, тому характер і рівень естетичного інтересу не може бути поза залежністю від характеру та рівня пізнавального інтересу. В свою чергу, естетичне відношення, в якому переважає емоційна основа і, яке є найбільш загальним, цілісним відношенням до оточуючої дійсності молодших школярів, не може не впливати на мету, характер і результат пізнавальної діяльності.

Таким чином, відношення між пізнавальними та естетичними інтересами школярів молодшого шкільного віку складаються як відношення взаємопідтримки і взаємозбагачення.

Другий розділ "Шляхи підвищення впливу навчальної книги на формування пізнавального інтересу молодших школярів", складається з трьох параграфів і містить матеріали, що виявляють вплив композиційно-структурної побудови навчальної книги на поглиблення і розширення пізнавального інтересу учнів молодшого шкільного віку. Визначено основні елементи композиційного впливу на формування пізнавального інтересу, розглянуто особливості архітектоніки навчальних видань для учнів початкової школи.

Формування і прояв інтересу неможливий без участі інтелектуальних, емоційних і вольових процесів, але не зводиться лише до них.

Інтерес - це складна властивість особистості, яка виражається у специфічному і своєрідному відбитті об'єктивного матеріального світу, це свідома і активна, емоційно насичена пізнавальна спрямованість особи на об'єкт. Інтерес формується в процесі діяльності і реалізується в активних пошуках відповіді на поставлені запитання. Характеризується він отриманням нових знань.

Фізіологічною основою інтересів є утворення тимчасових зв'язків і їх систем, які виникають в процесі взаємовідносин індивіда з навколишнім середовищем.

У формуванні пізнавальних інтересів особливо велика роль належить орієнтованим дослідницьким рефлексом "що таке", піднятим на рівень другої сигнальної системи, яка знаходиться у взаємодії з першою сигнальною системою.

Орієнтований, дослідницький рефлекс "що таке" І.П.Павлов розглядав як компонент "рефлексу мети".

З навчанням у школі пов'язане розширення досвіду дитини, що зумовлене знаннями, отриманими з допомогою різних документальних джерел інформації, доступних для сприйняття в молодшому шкільному віці.

Для підтримки інтересу до друкованої інформації (в даному випадку - навчальних видань) і її засвоєння необхідне правильне

поєднання наочної і абстрактної інформації. Про необхідність дотримання даного принципа І.М.Сеченов відзначав в "Елементах думки". Викликає і підтримує інтерес до інформації все те, що дає задоволення і естетичне і інтелектуальне. Тому подача інформації в навчальному виданні для молодших школярів повинна відповідати тезаурусу і емоційним можливостям дітей.

Проблема сприйняття інформації за допомогою засобів друкованого слова вимагає вивчення ролі ціннісної природи знань для дитини як суб'єкта пізнавальної діяльності, що самостійно вибирає джерело знань. Отже, на врахуванні ціннісної природи знань і будується процес направленої передачі повідомлення автором, процес своєрідного управління сприйняттям інформації дитиною.

Психологічний підхід до проблеми сприйняття друкованого повідомлення означає дослідження процесу сутності інформації в контексті діяльності особистості. Даний підхід, який успішно здійснюється в теорії навчання (С.Л.Рубінштейн), може бути застосований і в теорії масових комунікацій як загальний методологічний принцип, що має специфіку використання.

Поліграфічно виконане повідомлення - найдивніше переплетіння різних мистецтв. Як архітектура, навчальна книга, піклуючись про зовнішній об'єм, представляє учневі для огляду свої внутрішні компоненти, які переплітаючись між собою, вступаючи в певну взаємодію, створюють особливу композицію кожної навчальної книги. Аналіз композиції, як властивості

поліграфічного видання, розпадається на дві частини: виявлення ряду елементів, які складають композицію і визначення зв'язків між ними, принципів, закономірностей їх об'єднання, поєднання.

Елементи композиції - образотворчі, лексично-семантичні, кольорові, шрифтові та інші - ті, що формуються мистецтвом оформлення книги і самим повідомленням, знаходяться в певній системі зв'язків. Розглянута сучасна система композиційного аналізу, що застосовується до творів образотворчого мистецтва, може використовуватися при аналізі композиції навчальної книги. Поняття "композиція видання" вкладається в загальне визначення композиції як організації різнорідних елементів художньої форми, що розміщує і підпорядковує їх, надає виданню єдності і цілісності; видання - це така його організація (образно-функціональна, просторово-пластична, матеріально-функціональна, декоративна), в результаті якої учень сприймає його в цілому як у змістовному, так і художньому плані.

Виразність набору - поняття складне, засноване на синтезі образотворчих засобів шрифта, нешрифтових набірних елементів, пробілів, різних композиційних побудов набору, кольору, який вводиться при друкуванні, спрямоване на максимальну концентрацію уваги дитини у сприйнятті нею інформації, закріпленої в певній формі повідомлення. Виразні засоби набору вирішують два завдання:

1 функціональне - полегшити користування виданням, підвищення коефіцієнта корисної дії видання; 2 трактування се-

мантики інформаційного повідомлення, виявлення нюансів його змісту і форми, своєрідна "режисура" видання, що впливає на інтерпретацію текста (звукову, темброву, динамічну, ритмічну, ілюстраційну, документальну, інтонаційну).

Функціональне завдання вирішується за допомогою так званого просторового зображення текста засобами набору, яке можна назвати функціональним конструюванням. При функціональному конструюванні тексту в ряді випадків використовується не лише звичайні засоби виділення (курсивне, напівкурсивне накреслення, розрядка, втяжка), але всі можливі виразно - графічні і композиційні - засоби набору. Вони можуть слугувати різним цілям виділення, розділу, акцентуванню або, навпаки, позначення підпорядкованої ролі того або іншого текста. Число і характер цих засобів у виданні залежить від особливостей, структури, складності і задач текстового повідомлення навчального видання.

Трактування інформаційного повідомлення, виявлення нюансів його змісту і форми, як би художнє "прочитування" тексту засобами набору, таке "просторове зображення" тексту можна назвати художньою інтерпретацією. Художня інтерпретація тексту засобами набору виникла з намагання зробити друкований текст більш виразним. Б.Шоу висловлював думку про те, що є п'ятдесят способів сказати слово "так" і п'ятсот способів сказати слово "ні", а для того, щоб написати ці слова є лише один спосіб. Бажання надати друкованому слову деякі якості звука, що зву-

чить при художньому читанні - одна з провідних причин пошуку можливостей інтонаційної звукової інтерпретації тексту засобами набору.

Малюнок, накреслення, розмір композиція і колір типографського шрифта можуть передавати своєю специфічною графічною мовою деякі інтонаційні і динамічні відтінки художнього читання.

Використання набірних засобів дає додаткову інформацію уяві (інтонаційна інтерпретація тексту посилює і спрямовує слухову уяву, а ілюстраційна - зорову). Сучасний досвід видання для дітей молодшого шкільного віку з активним використанням виразних засобів набору в зарубіжних країнах дає нам можливість стверджувати, що за допомогою виразних можливостей набору і малюваного шрифта можна посилити цікавість, наочність навчальних видань, підвищити їх пізнавальні і художньо-естетичні якості.

Особливості використання кольору як засобу художньо-образної виразності навчальних видань для початкової школи базуються на функціях кольору в сприйнятті навколишнього світу: комунікативній, пізнавальній, художньо-виразній.

Враховуючи, що кожна ілюстрація навчального видання є об'єктом пізнання, необхідно зазначити, що специфіка художньої ілюстрації - в особливій природі її образності, характері емоційного впливу, а основна її функція - при допомозі цієї образності викликати в учня естетичне почуття, дякуючи якому він

ще глибше і більш усвідомлено сприйме надруковану інформацію. В даному випадку пізнавальна ілюстрація як би переплітається з художньою, де остання підсилює пізнавальні функції ілюстрації, фотографічного зображення, зображення живописного, перед якими стоїть завдання пояснити і доповнити текст, щоб допомогти в пізнанні навколишнього світу.

Специфіка видань для дітей молодшого шкільного віку, особливості дитячого сприйняття друкованого повідомлення у формі навчальної книги - все це дозволяє широко застосовувати художню інтерпретацію тексту засобами набору в поєднанні з максимальним використанням ілюстрування повідомлення. Одним з основних факторів, що визначає вирішення ансамблю видання - цільове призначення і характер його впливу на читача. Основна суспільна функція пізнавальних видань - бути спеціальним інструментом пізнання, засобом, що сприяє інтелектуальному розвитку молодшого школяра; до них ми відносимо навчальні, науково-художні та літературно-художні видання.

Тенденція розвитку навчальних видань різних видів для молодшого шкільного віку полягає в подальшому поглибленні синтезу зображення і слова, в органічному поєднанні образотворчих і декоративних елементів, в творчому використанні в ілюстраціях художніх прийомів суміжних мистецтв, комбінаційне о шрифтового оформлення, розвитку конструкцій видання на основі застосування нових матеріалів, способів друку, фальцовки, що веде до

посилення зорової і емоційної сторін сприйняття навчальної книги.

Досягнення в галузі теорії та практики конструювання і оформлення різних типів видань для молодших школярів, науково-технічний прогрес і удосконалення поліграфічної бази, засвоєння досвіду створення різних форм видань для дітей - основні джерела подальшого розвитку технології створення навчальних видань для молодших школярів в межах програми трансформації гуманітарної освіти в Україні.

Основні положення дисертації викладені в публікаціях :

1. Щоб росли гуманістами//Соц.культура.-1975.-№ 9.-С.8-9.

2. Место эстетического воспитания в формировании гармонически развитой личности школьника//Материалы республиканской научно-теоретической конференции. Ч.1.-Одесса, 1987.-С.106-107.

3. Підготовка бібліографічної моделі української дитячої літератури для серії "Шкільна бібліотека" - один з елементів програми духовного відродження нації//Матеріали науково-практичної конференції: Ч.2.-К., 1992.- С.4-6.

4. Особливості математичного моделювання бібліотечного фонду загальноосвітньої школи //Збірник наукових праць КДІК.- К.,1994.-С.15-23.

5. Інформаційна потреба як метазасіб діяльності споживача інформації //Збірник наукових праць викладачів та аспірантів кафедри менеджмента культурно-дозвіллєвої діяльності.- К.:КДІК, 1997.-С.125-132.

6. Особливості структурної побудови друкованого повідомлення для школярів початкової школи.-К.,1997.-45с.- Укр.- Деп. в ДНТБ України 16.09.1997р., № 499-Ук97 //Анот. РЖ "Депоновані наукові роботи ДНТБ України", 1997, № 3.

7. Пізнавальна діяльність дітей молодшого шкільного віку і роль друкованого інформаційного повідомлення в інтелектуальному розвитку. - К., 1997. - 29с. – Укр. - Деп. в ДНТБ України 16.09.1997р., № 498-Ук97 //Анот. РЖ "Депоновані наукові роботи ДНТБ України", 1997, № 3.

8. Тенденції розвитку ілюстрованих видань для дітей.-Київ, 1997. - 18с.- Укр. - Деп. в ДНТБ України 16.09.1997р., № 500-Ук97 //Анот. РЖ "Депоновані наукові роботи ДНТБ України", 1997, № 3.

Нілова І.Д. Художні компоненти структури навчальної книги як засіб розвитку пізнавального інтересу молодших школярів. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук по спеціальності 07.00.08 - книгознавство, бібліотекознавство та бібліографознавство - Київский державний університет культури і мистецтв, Київ, 1997 р.

Дисертація присвячена визначенню основних шляхів підвищення впливу навчальної книги на формування пізнавального інтересу молодших школярів. В дисертації розроблено нове бачення композиційно-структурної побудови навчального видання і його вплив на поглиблення і розширення пізнавального інтересу учнів початкової школи. Визначені основні елементи композиційної побудови навчального видання, особливості їх застосування у виданнях для молодшого шкільного віку. Запропоновано шляхи поліпшення архітектоніки навчальних видань для молодших школярів.

Основні результати праці можуть бути використані при створенні нових видів навчальних видань для молодших школярів в світлі трансформації гуманітарної освіти в Україні.

Ключові слова : пізнавальний інтерес, молодші школярі, навчальні видання, композиція навчального видання.

Нилова И.Д. Художественные компоненты структуры учебной книги как средство развития познавательного интереса младших школьников. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 07.00.08 - книговедение, библиотековедение и библиография - Киевский государственный университет культуры и искусств, Киев, 1997.

Диссертация посвящена определению основных путей повышения воздействия учебной книги на формирование познавательного интереса младших школьников. В диссертации разработано новое видение композиционно-структурного построения учебного издания и его влияние на углубление и расширение познавательного интереса учеников начальной школы. Определены основные элементы композиционного построения учебного издания, особенности их использования в изданиях для младшего школьного возраста. Предложены пути улучшения архитектоники учебных изданий для младших школьников.

Основные результаты работы могут быть использованы при создании новых видов учебных изданий для младших школьников в свете программы трансформации гуманитарного образования в Украине.

Ключевые слова : познавательный интерес, младшие школьники, учебные издания, композиция учебного издания

Nilova I. The artistic structure of a training textbook as means of developing the junior schoolchildren cognitive interest.- Copyright.

Dissertation on competing the scientific degree of the Candidate of pedagogical sciences by specialty 07.00.08 – book science, library science, bibliography. Kyiv State Institute of Culture. – Kyiv, 1997.

Dissertation is devoted to determining the main ways of intensifying the training textbook influence on cognitive interest forming of junior schoolchildren. The new vision of compositioned structure of arranging training edited materials and its influence on intensifying and extensifying of junior schoolchildren cognitive interest. The were determined the main elements of compositional construction of training additional construction of training edition, peculiarities of its use in editions for junior schooling age. The ways of improvement the architectonics of training editions for junior schoolchildren are suggested.

The principal results of the work can be used while creating new types of training editions for junior schoolchildren within the general context of progress and transformation of humanitarian education in Ukraine.

Key words : cognitive interest, junior schoolchildren, training editions, composition of training cognition.